

Florin Topoleanu, Lămpile antice din colecțiile Muzeului Județean de Istorie și arheologie Prahova – Ploiești, 264 p., XXII pl., Editura Oscar Print, București, 2012

Colecțiile muzeelor de istorie ascund încă multe piese necunoscute specialiștilor. Este și cazul muzeului ploieștean, care în decursul timpului, în mod special în perioada de început a sa a achiziționat un număr de 143 de lămpi.

Este foarte adevărat că din acest lot doar șase opaițe au loc de descoperire cunoscut. Chiar și așa, inițiativa lui Florin Topoleanu este vrednică de toată lauda, pentru că autorul încearcă, printre altele, să deslușească, acolo unde se poate, zona de proveniență a unora dintre ele.

Colecția cuprinde lucerne din epoca greacă secolele VII–I a. Chr. și până în epoca medievală, în veacul al XIV-lea, dar cele mai multe piese sunt din epoca romană.

Prezentarea este făcută, așa cum era și firesc, în ordine cronologică.

Primele lucerne analizate sunt cele grecești, 12 la număr, între care cea mai veche este o piesă cunoscută în literatura de specialitate sub numele de „feniciano-punic”. Este o piesă rară în România ce datează de la sfârșitul secolului al VII-lea a. Chr.

Restul opaițelor din acest prim capitol sunt de origine elenistică, încadrându-se în mai multe tipuri, cele mai multe atice și un tipar bival a cărui formă îl apropie de lucernele din Cipru din veacurile II–I a. Chr.

Un al doilea capitol este rezervat „opaițelor romane timpuri” ce sunt încadrate în răstimpul secolelor I a. Chr.–sec IV p. Chr. Este, fără îndoială, capitolul cel mai consistent. Primele exemplare sunt două opaițe de epocă republicană și ele forme foarte rar întâlnite pe teritoriul României. Autorul amintește ca singură analogie în zonă două lucerne de la *Porolisum*, din săpături mai vechi.

Un tip larg cunoscut în provinciile *Moesia Inferioare* și *Dacia* este opaițul cu volute. De altfel, trebuie să remarcăm și faptul că împărțirea tipologică făcută de Florin Topoleanu lotului de lucerne de la Ploiești este racordată la marile cataloage din

imperiul roman și ar fi de amintit aici doar cel al lui S. Loeschke sau D. M. Bailey, fapt binevenit, care ușurează parcurgerea textului.

Următoarele două piese sunt din seria binecunoscutului producător *Romanesis*. Una dintre piese a fost descoperită la *Callatis* și a făcut parte din colecția George Severeanu.

Un lot important din colecție îl reprezintă opaițele de tip Firma Lampere. „Popularitatea lor în toată lumea romană de-a lungul a peste trei secole, calitatea deosebită a produselor și prestigiul mărcilor de origine a determinat copierea sau imitarea lor în ateliere provinciale”. Din colecția ploieșteană o singură piesă este de tipul IX (după clasificarea lui Loeschke), purtând ștampila *Fortis*, restul de 19 fiind de tipul următor. Aici se observă existența nu numai a unor ștampile clasice aparținând unor meșteri din atelierele nord italice, dar și prezența unor nume ca *Armenius* sau *Flavius*, meșteri care au funcționat în zonă și deci lucernele cu ștampila lor din lotul de la Ploiești sunt în mod sigur recoltate din Dacia sau Dobrogea.

Cele mai numeroase exemplare fac parte din tipul de opaițe cu ciocul cordiform. Alături de cele purtând ștampila, opaițele acestui tip formează grosul pieselor din colecția muzeului ploieștean. De altfel, pentru veacurile II–III p. Chr. aceste tipuri sunt majoritare în provinciile imperiului roman.

O lucernă deosebită este cea care poartă ștampila *Euctemon*, cu mare probabilitate producător care a funcționat la *Tomis*. De la Ploiești avem exemplare din seria care nu poartă ștampilă, dar cu forma și decorul specifice.

Din zona orientală a imperiului sunt semnalate două opaițe cu ciocul trapezoidal. Locul lor de origine este Corintul, tipul fiind produs și la Atena, dar și la *Tomis*.

Autorul strânge într-o grupă distinctă exemplarele prevăzute cu mai multe ciocuri.

Un număr de 17 piese autorul consideră că nu pot fi grupate tipologic, fiind vorba de forme hibride sau atipice. Credem totuși că unele dintre ele (spre exemplu, nr.

88–91 sau 96, dar nu numai) pot fi socotite variante ale altor tipuri.

Opaițele romane târzii (secolele IV–VII p. Chr.) sunt grupate în patru grupe.

Opaițele syro-palestiniene, lucernele nord africane și, în fine, cele mai interesante din punctul nostru de vedere, opaițele de tip balcanic și variantele lor locale. Chiar dacă prototipurile lor sunt de origine microasiatică, ele se disting totuși printr-o mai neglijentă execuție și o pastă mai grosieră. Autorul remarcă volumul mare existent în *Moesia Secunda* și *Schytia Mică* pentru veacul al VI-lea. Din acest motiv cele mai multe dintre lucerne ploieștene sunt bănuite a fi recoltate din zona de la sud de Dunăre. Un opaiț medieval încheie seria pieselor de lut.

Lămpile din metal, în general din bronz, dar nu numai, sunt piese de lux, mult mai rar apărute, fortuit sau prin cercetări arheologice. Cele șase piese de la Ploiești reprezintă un lot mare. Remarcăm piesa nr. 131 descoperită în castrul de la Drajna de Sus, a cărei locație și datare sunt sigure.

Un capitol aparte, mai rar întâlnit în literatura de specialitate îl constituie așa

zisele „falsuri”, obiecte create pentru amatorii de antichități, în special în veacul al XIX-lea, piese produse mai cu seamă în Italia și Egipt.

Dacă în catalogul de la British Museum pentru detectarea lor s-au folosit metode foarte moderne de investigație, pentru cele din prezentul volum încadrarea lor se face doar pe bază morfologică.

Chiar dacă lotul nu este unul foarte mare, autorul, în cercetarea sa, a folosit o imensă bibliografie, bibliografie ce ar putea fi o sursă de inspirație și pentru alte studii privind lămpile antice.

Cartea este, așa cum spuneam de la început, un util catalog, atât în ceea ce privește cunoașterea patrimoniului muzeului prahovean, cât și o contribuție privind lucernele antice din România.

Crișan MUȘETEANU